

Rondetafelgesprek Kaderrichtlijn Water

Position paper Natuur & Milieu – 23 mei 2023

Natuur & Milieu, de milieuorganisatie die samenwerkt aan duurzame oplossingen, is gevraagd om een position paper te schrijven voor het rondetafelgesprek Kaderrichtlijn Water d.d. 1 juni 2023. De paper is mede namens Vogelbescherming Nederland, Wereld Natuur Fonds en LandschappenNL.

Voorkom een nieuwe crisis: met concrete stappen naar schoon water in Nederland

Schoon water is van levensbelang voor robuuste natuur en een gezonde leefomgeving voor mens en dier. Helaas is de kwaliteit van het Nederlandse grondwater en oppervlaktewater slecht, het slechtst van alle EU-landen. De doelen van de Kader Richtlijn Water (KRW), die in Europees verband zijn afgesproken voor uiterlijk 2027, dreigen met het huidige beleid bij lange na niet gehaald te worden. Activiteiten in de landbouw en in de rest van de economie lopen dan het risico stilgelegd te worden, net als in de stikstofcrisis, blijkt ook uit nieuw RLI-onderzoek¹. Een scenario dat eigenlijk niemand wil, bedrijven niet, Nederlanders niet en de overheid niet. Om weer een gezonde waterkwaliteit te bereiken, moeten we zo snel mogelijk de belangrijkste vervuilingsbronnen van ons water een halt toeroepen.

Naast een natuurlijke inrichting en beheer van onze wateren, richt het huidige beleid zich vooral op waterzuivering. De overheid neemt niet de *oorzaken van de vervuiling weg*. Er zijn vier bekende bronnen van watervervuiling: mest, bestrijdingsmiddelen, industriële lozingen en riool-overstort met onder andere medicijnen. Om te zorgen dat het water weer leefbaar wordt voor planten en dieren moeten al deze bronnen worden aangepakt. In deze paper gaan we specifiek in op maatregelen voor het wegnemen van de vervuiling met mest en bestrijdingsmiddelen. Deze maatregelen kan I&W in samenwerking met LNV invoeren, monitoren en handhaven. De andere oorzaken van slechte waterkwaliteit, namelijk lozingen en rioolwater dat na een stortbui in ons oppervlaktewater terecht komt, vinden vooral plaats in bebouwd gebied. I&W zal met andere overheden moeten samenwerken om daar betere regels voor in te voeren, te monitoren en te handhaven.

Oplossingen voor mest

De regels rondom mest zijn voornamelijk gebaseerd op de nitraatrichtlijn, die onder de verantwoordelijkheid van LNV valt. Het probleem is dat de nitraatrichtlijn minder strenge normen heeft dan de KRW. De normen van de nitraatrichtlijn zijn gericht op het beschermen van ons drinkwater en moeten veilig zijn voor de mens. Maar voor de onderwaternatuur zijn deze normen van de nitraatrichtlijn niet streng genoeg. Nederland haalt de eisen van

¹ <https://www.rli.nl/publicaties/2023/advies/goed-water-goed-geregeld>

de nitraatrichtlijn al niet: we verloren dan ook de uitzondering om meer mest te mogen toedienen (derogatie). Laat staan dat we de stikstof- en fosfaatnormen van de KRW halen. Om de doelen van de KRW te kunnen halen, moet daarom ook de mestwetgeving, waar de nitraatrichtlijn onder valt, worden aangescherpt. Daar hoort het verlagen van de algehele stikstofgebruiksruimte per hectare bij, zoals Natuurmonumenten in haar position paper aangeeft.

Maatregel 1: Langs *alle* sloten en andere wateren moet een **voldoende brede bufferzone** komen, waar geen mest en geen bestrijdingsmiddelen op mogen worden gebruikt. Hier kan bijvoorbeeld een akkerrand met bloemen en kruiden aangelegd worden. Dat biedt leefruimte aan insecten die bijdragen aan natuurlijke bestrijding van plagen en voedsel zijn voor vogels. Bufferzones van 5 meter voor mest en bestrijdingsmiddelen worden in besluiten al genoemd^{2,3}, maar mogen op veel plaatsen smaller worden gemaakt. Gezien onze waterkwaliteit zou dat niet toegestaan moeten worden. De regels over bufferstroken moeten worden aangescherpt onder de omgevingswet.

Maatregel 2: Daarnaast zullen we **minder voedingsstoffen in de vorm van veevoer of kunstmest** moeten gaan importeren. Hierdoor kunnen we onze eigen kringloop gaan 'sluiten' en ervoor zorgen dat het teveel aan mest niet meer in de sloot of ons grondwater spoelt. **Dit is te realiseren door een boven-norm voor het aantal dieren per hectare landbouwgrond vast te stellen.** Experts stellen een boven-norm voor van 2,3 nieuwe GVE per hectare voor alle diersoorten⁴. Met deze in te voeren boven-norm pas je het aantal dieren in Nederland aan aan de beschikbare landbouwgrond en help je de problemen van waterkwaliteit, stikstof en klimaat integraal op te lossen. I&W kan LNV steunen in deze boven-norm voor aantallen dieren per hectare.

Oplossingen voor bestrijdingsmiddelen

Het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming 2030 moet bijdragen aan het halen van de doelen van de KRW in 2027. De recente monitoringsrapportage laat zien dat het niet lukt om het grote aantal normoverschrijdingen van bestrijdingsmiddelen in water voldoende terug te dringen.⁵ Bovendien zijn de toelatingscriteria voor toegestane concentraties bestrijdingsmiddelen in water van het Ctgb minder streng dan de normen van de KRW. Het in april door ons uitgebrachte Maatschappelijk Manifest Bestrijdingsmiddelen⁶ bevat maatregelen om het intensieve gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen wel daadwerkelijk terug te dringen. Voor water zijn de volgende twee concrete maatregelen van belang.

Maatregel 3: Stop met gebruik van bestrijdingsmiddelen in gebieden waar drinkwater wordt gewonnen en verbied bestrijdingsmiddelen in de beschermde natuurgebieden, ook in de daarbinnen gelegen landbouwkavels. Verboden voor bestrijdingsmiddelen zijn al jarenlang onderdeel van een Europese Richtlijn⁷ en moeten worden ingevoerd onder de omgevingswet.

Maatregel 4: Verbied bestrijdingsmiddelen die stoffen bevatten die niet met reguliere methoden meetbaar zijn in het water. Deze moeilijk-meetbare stoffen zijn heel schadelijk in kleine concentraties, maar zijn niet meetbaar in de monitoringsprogramma's tot ze ver boven de norm zijn. Het effect is niet gering: modelonderzoek op basis van verbruikscijfers laat zien dat 90% van de milieuschade door bestrijdingsmiddelen veroorzaakt wordt door stoffen die niet meetbaar zijn⁸. Om de KRW doelen te bereiken moeten ook die moeilijk-

² wetten.nl - Regeling - Uitvoeringsregeling bufferstroken - BWBR0047927 (overheid.nl)

³ wetten.nl - Regeling - Activiteitenbesluit milieubeheer - BWBR0022762 (overheid.nl)

⁴ De uitweg uit het stikstofmoeras: een veedichtheidsnorm (vvm.info)

⁵ Monitoringrapportage Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 (concept) (overheid.nl)

⁶ <https://natuurenmilieu.nl/app/uploads/Manifest-Bestrijdingsmiddelen.pdf>

⁷ Nederlandstalige versie van Europese richtlijn 2009/128/EG | Richtlijn | Rijksoverheid.nl

⁸ <https://www.rivm.nl/publicaties/tussenevaluatie-van-nota-gezonde-groei-duurzame-oogst-deelproject-milieu>

meetbare stoffen uit het water verdwijnen. Het verbod op moeilijk-meetbare stoffen geldt idealiter voor alle sectoren (industrie, farmacie en landbouw) en kan daarom het beste vanuit I&W komen en verankerd worden in de omgevingswet.

Conclusie

Om de KRW doelen in 2027 te halen zijn versneld strengere, verplichtende bronmaatregelen nodig. Minister Harbers noemde als reactie op het RLI-onderzoek al maatregelen om meststoffen vanuit de landbouw te verminderen bij de aanpak van de beekdalen⁹, maar dat is niet voldoende. Overal in Nederland, bij alle wateren, zijn maatregelen om meststoffen en bestrijdingsmiddelen te verminderen nodig. Dus niet alleen bij de aangestelde KRW-wateren, maar ook bij de kleinere wateren. Dat zijn de haarvaten van ons watersysteem en heel belangrijk voor de natuurkwaliteit in alle wateren.

De kleine wateren worden nu niet bemeten onder de KRW. Natuur & Milieu laat met burgeronderzoek zien dat monitoren van de kleine wateren mogelijk is¹⁰. Bovendien draagt het bij aan bewustwording, het verkrijgen van inzicht in oorzaken van vervuiling en het verkrijgen van draagvlak voor maatregelen.

Mede namens

⁹ <https://nieuwsienw.nl/2468991.aspx?t=Reactie-minister-Harbers-op-het-RLI-advies-over-waterkwaliteit>

¹⁰ <https://natuurenmilieu.nl/project/schoon-water/>